

КЕЙС-МЕТОД ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО УРОКУ

KAYS-METHOD AS A MEANS OF REALIZING THE TECHNOLOGICAL FIELD OF COMPETENT LITERARY

УДК 37.091.3:005.336. 2

Журба О.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри методики викладання
навчальних предметів
КЗ «Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради

У статті розглядається кейс-метод як засіб реалізації технологічного поля компетентісного уроку. Схарактеризовано дидактичні вимоги до формування кейсів. Висвітлено різноманітні підходи до класифікації кейсів. Визначено основні компоненти структури кейсів. Установлено етапи роботи над кейсом у процесі навчання.

Ключові слова: кейс-метод, технологічне поле уроку, види кейсів, ключові компетентності, структура кейсу.

В статье рассматривается кейс-метод как средство реализации технологического поля компетентностного урока. Охарактеризованы дидактические требования к формированию кейсов. Освещены различные подходы к классификации кейсов. Опре-

делены основные компоненты структуры кейсов. Установлены этапы работы над кейсом в процессе обучения.

Ключевые слова: кейс-метод, технологическое поле урока, виды кейсов, ключевые компетентности, структура кейса.

In the article the case-method is considered as a means of realization of the technological field of competence lesson. Didactic requirements for the formation of cases are described. Different approaches to classification of cases are highlighted. The basic components of the case structure are determined. Stages of work on the case in the learning process are established.

Key words: case method, technology field of the lesson, types of cases, key competencies, case structure.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах розбудови Нової української школи особливо важливою стає компетентісна спрямованість сучасного уроку, тобто його структура, форми проведення, методи, які використовуються, мають забезпечити розвиток і формування компетентностей учня, необхідних для життя в XXI столітті. Школярі мають учитися здобувати знання, а не отримувати готові, мають бути створені умови для розвитку комунікативності, креативності, самостійності кожного учня.

Урок як форма організації процесу навчання, за визначенням Т. Смагіної, може містити в собі певні динамічні одиниці – поля (мотиваційне, цілепокладання, змістове, технологічне, емоційне, рефлексивне), які вчитель заповнює відповідно до типу та структури обраного уроку [1, с. 169].

Вибір методів навчання, які б відповідали завданням, змісту, результатам уроку, відбувається в технологічному полі уроку, на якому знання учнів перетворюються у спосіб діяльності. Для організації та проведення компетентісного уроку необхідно використовувати такі методи навчання, які сприяють активній пізнавальній діяльності учнів. Одним із них, спрямованих на розвиток критичного мислення, ініціативності, відповідальності учнів, є кейс-метод.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Варто зазначити, що питання доцільності використання та сутності кейс-методу досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, зокрема С. Бекер, Дж. Ерскін, К. Красикова, М. Ліндерс, І. Осадченко. Проблемі використання кейс-методу в навчаль-

ному процесі присвячені роботи І. Власюк, М. Грицькової, М. Грицай, І. Романова, К. Багрій. Праці О. Сидоренко, В. Лободи, О. Рекун, А. Пригодій орієнтовані на моделювання кейсів. Різноманітні класифікації кейсів представлені в дослідженнях С. Ковальової, Ю. Сурміна та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема використання кейс-методу на уроці в школі залишається ще не достатньо дослідженою, що дає змогу констатувати актуальність обраної теми.

Мета статті – обґрунтувати сутність кейс-методу як засобу реалізації технологічного поля уроку, визначити дидактичні вимоги до формування кейсу та методичні умови його використання в процесі навчання.

Виклад основного матеріалу. Кейс-метод виник на початку XX століття в Школі бізнесу Гарвардського університету (США), де в 1921 році видано перший збірник кейсів (The Case Method at the Harvard Business school). Відтоді Гарвардський університет є засновником та лідером американської класичної школи case-study. Для цієї школи притаманні великі за обсягом кейси (20–25 сторінок), під час вирішення кейсу – пошук єдиного правильного рішення. У європейській (Манчестерській) класичній школі case-study кейси в 1,5–2 рази менші за змістом, робота зі змістом кейсу передбачає знаходження кількох варіантів рішення проблеми [2, с. 169].

Кейс-метод у світовій практиці освітнього процесу широко стали використовувати в 70–80 роках XX століття, в Україні – останні два десятиліття в

закладах вищої освіти (здебільшого), але значний інтерес до кейс-методу сьогодні спостерігається також у шкільній освіті.

Назва терміна «кейс-метод» походить від латинського *casus* – заплутаний незвичайний випадок, а також від англійського *case* – портфель, валіза. Суть методу полягає в тому, що учні отримують від учителя пакет документів (кейс), вивчають його, виявляють проблему та визначають шляхи вирішення або виробляють варіанти виходу зі складної ситуації.

Кейс – це спеціально розроблені на основі фактичного матеріалу навчальні ситуації, які аналізуються учнями під час заняття [3, с. 198].

У науковій літературі подано класифікації кейсів за різними ознаками:

- за типом дослідницької стратегії (розвідувальні, спрямовані на визначення попередніх гіпотез, уточнення фокусів дослідження; описові, націлені на отримання інформації; пояснювальні, що передбачають з'ясування причинно-наслідкових зв'язків);

- за наявністю сюжету (сюжетні, які містять розповідь про події, що відбулися, містять дії осіб та організацій; безсюжетні, які приховують сюжет, щоб не розкривати рішення проблемного питання (схеми, таблиці, діаграми, які мають допомогти відновити сюжет));

- за тимчасовою послідовністю матеріалу (кейси-спогади, в яких час прокручується назад; прогностичні кейси – опис подій недавнього минулого і сьогодення, що ставлять завдання виробити найкращий варіант (сценарій) розвитку ситуації);

- за суб'єктом кейсу (особистісний, організаційно-інституційний, багатосуб'єктний);

- за застосуванням (навчальні, призначені для підвищення ефективності освітньої діяльності, пояснення явищ, подій, процесів; практичні, що відображають реальні ситуації і зміст яких ілюструється документами, статистичними матеріалами, історичними джерелами; дослідницькі, орієнтовані на залучення учасників до наукової роботи, розробки проектів);

- за способом представлення матеріалу (стандартний (розповідь, есе, аналітична довідка, журналістське розслідування, нарис, сукупність документів); кейс-презентація; кейс, результати роботи над яким буде представлено у форматі прес-конференції) [4, с. 148; 5, с. 530].

Кейс-метод тісно пов'язаний із реальністю, справжнім життєвим досвідом, оскільки відображає конкретну ситуацію, що вимагає невідкладних рішень [6, с. 20].

Варто наголосити, що в практиці роботи вчителі часто замість кейс-методу використовують метод аналізу конкретних ситуацій. Причина полягає в тому, як наголошує у своєму дослідженні І. Осадченко, що у вітчизняній педагогіці часто

синонімізують ці поняття [7, с. 60]. Дослідниця зауважує, що в методі кейсів обов'язковою є наявність інформаційного пакета, на відміну від методу аналізу конкретної ситуації, основу якого складає ситуаційне завдання.

Кейс – це засіб, за допомогою якого на уроці розглядаються різноманітні джерела інформації, досліджуються проблеми, у результаті дискусії ухвалюються обґрунтовані рішення. Він може бути представлений у друкованому або електронному вигляді, проте вміщення в зміст кейсу мультимедійних презентацій, відеоматеріалів робить його більш яскравим, цікавим для школярів. У кейсі багато фактів, подій, цифр, довідникових відомостей, які можуть знадобитися учням для пошуку відповіді на поставлені запитання, але головними особами в змісті кейсу є люди, які здійснюють різні вчинки, перемагають або зазнають поразок. Розповідь, яку представлено в кейсі, має бути неупередженою. Об'єктивний виклад інформації дозволяє дітям сформулювати свою думку, яку вони згодом будуть відстоювати у дискусії. Кейс має бути проблемним, інтригуювальним, написаним зрозумілою для учнів мовою.

Узагальнюючи думку О. Рекун, А. Пригодій, зазначимо, що матеріал у кейсі викладається у такій послідовності: 1) опис проблеми; 2) додатки; 3) завдання для учнів; 4) опис передбачуваного формату представлення результатів (презентація, есе, дискусія); 5) критерії оцінки роботи школярів. [8, с. 197].

Використання кейсів на уроці вимагає в учнів навичок самостійної роботи, вміння аналізувати інформацію, робити висновки, захищати власну точку зору, працювати в групі.

Розпочинається робота над кейсом зі вступного слова вчителя, далі учням класу пропонується об'єднатись у групи (3–5 осіб) та обрати модераторів (керівників), які будуть організовувати відкритий обмін думками, ухвалювати спільне рішення щодо розв'язання завдань кейсу, готувати доповідь від своєї групи. Після виступів модераторів (керівників) відбувається дискусія у загальному колі та завершальне слово вчителя [9, с. 370].

Учням бажано запропонувати певний алгоритм роботи з кейсом:

- 1) прочитайте опис проблеми;
- 2) визначіть та запишіть основні причини виникнення проблеми;
- 3) проаналізуйте додатки, представлені в кейсі;
- 4) переформатуйте причини в завдання;
- 5) запропонуйте шляхи вирішення цих завдань;
- 6) підготуйтеся до представлення результатів роботи.

Безпосередньо роботу з кейсом можна організувати двома способами: кожна група виконує різні завдання протягом усього уроку або всі групи пра-

цюють одночасно над одним і тим же завданням кейсу, конкуруючи між собою в пошуках найбільш оптимального рішення. Педагог може запропонувати учням після обговорення матеріалів кейсу написати есе, у якому вони мають логічно та аргументовано викласти власні думки щодо питань, які розглядались.

Учитель визначає, на якому уроці вивчення теми, розділу навчального предмета доцільним є застосування кейс-методу, як робота над матеріалом кейсу допоможе досягти очікуваних результатів уроку. Кейс, запропонований учням на початку вивчення розділу навчального предмета, дозволить ознайомитися з питаннями та проблемами, які будуть розглянуті на наступних уроках. Прикладами є уроки з всесвітньої історії в 10 класі «Облаштування повоєнного світу», «Тоталітарні режими як виклик людству», в 11 класі – «Світ у пошуках нової моделі розвитку», «Формування постіндустріального суспільства», «Міжнародні відносини після Другої світової війни» та інші.

Використання кейс-методу в кінці розділу навчального предмета дозволяє учням зрозуміти те, як можна застосовувати отримані на уроках знання. Так, у 9 класі на практичних заняттях із правознавства діти працюють із практичними кейсами: «Звернення громадян», «Захист прав споживачів», «Працевлаштування неповнолітніх», «Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх», що сприяє формуванню правової культури та правомірної поведінки школярів. Також учитель може застосовувати кейс-метод протягом

вивчення всього курсу, особливо коли викладає такі інтегровані курси, як «Громадянська освіта» (10 кл.), «Природничі науки» (10–11 кл.), «Україна і світ» (10–11 кл.) та інші.

Кейс-метод сприяє формуванню ключових компетентностей учнів, які визначені в Концепції Нової української школи [10]. Представимо аналіз можливостей впливу цього методу на формування складників ключових компетентностей учнів (знань, умінь, навичок, ставлень) у вигляді таблиці (див. табл. 1).

Отже, кейс-метод як засіб реалізації технологічного поля компетентнісного уроку сприяє формуванню всебічно розвинутої особистості, здатної ухвалювати відповідальні рішення, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя.

Результати проведеного нами анкетування вчителів історії, правознавства, географії, біології на курсах підвищення кваліфікації в КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР засвідчили, що вчителі використовують кейс-метод у процесі викладання, як правило, у старшій школі. Педагоги зазначають, що такий метод розвиває в учнів аналітичність, логічність, сприяє формуванню системи цінностей. Водночас учителі називають певні проблеми в застосуванні кейс-методу:

- недостатньо досвіду роботи з кейсами;
- вимагає тривалої підготовки;
- недостатньо часу на уроці для опрацювання всіх джерел кейсу;
- учні не завжди володіють глибокими знаннями та вміннями для ведення дискусії;
- результат уроку може бути неочікуваним.

Таблиця 1

Роль кейс-методу у формуванні складників ключових компетентностей учнів

Ключова компетентність учня	Складники ключових компетентностей учнів (знання, уміння, навички, ставлення)
1. Спілкування державною (і рідною, в разі відмінності) мовою.	Працювати з текстом, аналізувати різноманітну інформацію, брати участь у дискусіях.
2. Спілкування іноземними мовами.	Використовувати іншомовні публікації, сайти, фільми у роботі з кейсом
3. Математична компетентність.	Опрацьовувати статистичні матеріали (діаграми, таблиці, графіки, схеми).
4. Основні компетентності в природничих науках і технологіях.	Інтерес до досягнень природничих наук та науково-технічного прогресу, готовність жити за принципами сталого розвитку.
5. Інформаційно-цифрова компетентність.	Застосовувати цифрові технології, аналізувати достовірність та надійність інформації.
6. Уміння вчитися впродовж життя.	Критично мислити, розвивати емоційний інтелект, учитися в процесі діяльності.
7. Ініціативність і підприємливість.	Працювати в команді, ухвалювати колективні рішення, проявляти ініціативу, бути відповідальним.
8. Соціальна та громадянська компетентність.	Бути активним членом суспільства, що знає права й обов'язки громадянина, бере активну участь у житті місцевої громади.
9. Обізнаність та самовираження у сфері культури.	Шанобливе ставлення до збереження і розвитку національної культури та культур народів світу.
10. Екологічна грамотність і здорове життя.	Формування ціннісного ставлення до навколишнього середовища, розуміння значення здоров'я в житті кожної людини.

Саме тому впровадження кейс-методу вимагає від учителя високого рівня професійної компетентності, готовності до впровадження сучасних методів навчання в освітній процес.

Висновки. Підсумовуюче викладене, зазначимо, що успішне впровадження кейс-методу в практику шкільного навчання можливе за таких методичних умов, як урахування вікових та психолого-педагогічних особливостей школярів, використання різноманітних форм подання кейсів (друковані, мультимедійні, відеокейси), створення на уроці атмосфери творчої співпраці, взаєморозуміння, спонукання учнів до аргументованого висловлення своєї позиції.

Перспективами подальших досліджень можуть бути пошуки шляхів конструювання кейсів для різних вікових категорій школярів, форми оцінювання діяльності учнів під час використання кейс-методу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Смагіна Т.М. Теоретичні і практичні основи конструювання компетентнісного уроку. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. № 61. С. 128–131.
2. Гринькова М., Грицай Н. Кейс-технології у методичній підготовці майбутніх учителів біології. *Витоки педагогічної майстерності*. 2016. Вип. 17. С. 72–79.
3. Власюк І.В. Використання кейс-методу при формуванні професійної економічної термінології. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2012. № 37. С. 196–201.
4. Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода / под ред. д-ра социологических наук, профессора Ю.П. Сурмина. Киев: Центр инноваций и развития, 2002. 286 с.
5. Романов І.Р. Метод-кейсів: перспективи використання у навчанні майбутніх правознавців англійської мови. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 529–534.
6. Ковальова С.М. Різноманітні підходи до класифікації кейсів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. № 74. С. 20–24.
7. Осадченко І.І. Дидактичні вимоги та методика формування кейсів у контексті підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету*. 2012. Вип. 107. Ч. 2. С. 58–69.
8. Рекун О.О., Пригодій А.В. Case-study як інтерактивна форма навчання в професійно-технічних навчальних закладах. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. 2017. № 144. С. 196–534.
9. Багрій К.Л. Особливості застосування методу кейсів у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2013. № 4. С. 368–371.
10. Концепція Нової української школи .URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed>. (Дата звернення 04 2019)